

NR 5 JUNI / JULI 99
47 kr
INKL. MOMS

Kai Hansen

★ GAMMA RAY

Mattias Torell

★ EAGLE EYE GUITAR

Todd Rundgren

★ EN AMERIKANSK INSTITUTION

★ SCHECTER
DIAMOND SERIES
5 • 6 • 7

★ FUZZ FACE FOREVER!
Nr 1 av vintagepedaler

★ HEMSTUDION
Ny artikelserie!

★ 2 BASCOMBOS
Carvin RC210
& Ampeg B-1358

47 SKR 50 DKR / NKR 37 FMK INKL. MOMS

INTERPRESS 0605-05
SPECIALRETUR

05

FUZZ FACE

– Pedalen som gav fuzzen ett ansikte

Av David Morin

Foto Robert Lundberg

Det var bättre förr... eller var det? Mitt i den pågående retrotrenden så tänkte vi försöka skingra dimmorna kring en av de få effektpedaler som, av olika anledningar, idag försetts med kultstämpel och helt enkelt vägrar dö – Fuzz Face!

I och med de senaste tio, femton årens ökade intresse för äldre effektpedaler, främst från 60- och 70-talet, så finns idag en mängd återutgåvor av de populäraste modellerna att köpa; MXR, Electro Harmonix, Ibanez och så vidare. Dessa kostar ofta mindre än vad originalen idag gör och har den stora fördelen att de, till skillnad från de hett eftertraktade originalen, finns tillgängliga i de flesta musikaffärer. Det finns dock anledning till eftertänksamhet, för många gånger är nämligen skillnaden i ljud och invändig konstruktion stor vid en jämförelse med originalet. Trots att fabrikanten hävdar motsatsen! Så använd dina öron och jämför gärna om möjligt med ett original, innan du lägger upp dina sista besparingar – det kan löna sig.

Min förhoppning med denna artikel är att ge dig historien, en liten översikt över vad som finns där ute och hur du skall kunna skilja de olika modellerna åt.

FÖDELSEN

Fuzz Face som designades och tillverkades av firman Arbiter Electronics i London, England, dök upp på marknaden för första gången hösten 1966.

Tanken var att designa en fuzzbox med ett annorlunda utseende och med dryga 30 års perspektiv på det hela kan man kan ju lugnt påstå att de lyckades med sitt uppsåt. Ivor Arbiter säger själv att han fick idén till Fuzz Face form när han en dag fick syn på ett mikrofonstativ med en rund och tung gjutjärnsfot.

Att namnge sin nya produkt lär i alla fall inte ha varit särskilt svårt, för med sin layout på kontrollpanelen och firmans namn i urtaget på gummimattan ser den faktiskt ut som ett ansikte (engelska face).

Pedalen blev snabbt populär och den till London nyanlände Jimi Hendrix upptäckte snabbt dess ljudmöjligheter. Nu måste man i ärlighetens namn säga att urvalet av effektpedaler på den tiden var mycket begränsat men faktum kvarstår. När 60-talets musikhistoria skrevs var denna manick med mitt i smeten och många är de gitarrister som än i

dag höjer pedalen till skyarna; Eric Johnson, David Gilmour, Stevie Ray Vaughan och så vidare. Bland kända svenska Fuzz Facegitarrister märks bland andra Claes Yngström och Staffan Astner. Gitarrlegenden Kenny Håkansson kunde till och med, under en period, ses med två(!) Fuzz Face kopplade i serie.

TRUE BYPASS

Alla försök att spåra upphovsmannen till själva kretsen har än så länge misslyckats, och även om den med dagens mått mätt inte kan beskrivas som annat än primitiv med sina två transistorer, fyra motstånd, tre kondensatorer, switch och två potentiometrar, så tycker i alla fall jag att han/hon borde få ett diplom för sitt bidrag till musikhistorien. Bara en sån sak som att använda sig av DPDT-switchar som standard, något som idag endast fås på de allra dyraste handbyggda pedalerna, är värd beundran. DPDT står för "double pole/double throw" och är en switch som möjliggör så kallad "true bypass". Det vill säga gitarrsignalen påverkas inte när pedalen är avslagen och man slipper till exempel diskantförlust. Massproducerade effektpedaler av idag innehåller *aldrig* den typen av switch – det skulle bli för dyrt för fabrikanten!

Sin enkelhet till trots så har denna pedal en förvånansvärt bred ljudbank. Beroende på vilken spelteknik och övrig utrustning man kombinerar den med kan man få fram ljud som spänner från äkta psykedelisk fuzz till fet komprimerad overdrive.

Runt -74, -75 så lades produktionen ner. Under sin livstid genomgick pedalen bara några mindre kosmetiska förändringar men desto större ljudförändringar.

FÄRGER, LEENDEN OCH ANNAT

De tidigaste modellerna var målade i en röd, ljusgrå eller mörkgrå hammarlack med Fuzz Face-logon tryckt i antingen svart eller vit färg. I urtaget på gummimattan stod det ARBITER • ENGLAND.

I samband med att hela företaget gick över till Dallas Musical Instruments runt -68, -69 ändrades texten till DALLAS – ARBITER ENGLAND.

Dessa båda modeller hade även potentiometrar som var daterade. Tittar man inne i pedalen på potentiometerns kromade kåpa så bör man hitta en datumkod på kanten ovanför lödöronen – förutsatt att potentiometern är original förstås! Två typer av koder finns

och dom kan se ut så här: 10 – 6 eller 8 – 68, givetvis även med andra siffror än dessa. I första fallet betyder koden att potentiometern är tillverkad i oktober -66 och i andra fallet augusti -68. Pedalen är följaktligen tillverkad inom de närmast månaderna efter respektive datum.

Den tryckta logon ersattes senare under Dallas Musical Instruments produktion av en tunn klisterdekal vars kvalitet nästan kan liknas vid de gnuggbilder som kan följa med i cornflakes-paket! Typsnittet på själva logon förblev oförändrat men kvalitén försämrades med följden att originalexemplar från denna period ofta har skadad logo. Dessa variationer gäller även beteckningarna för IN, OUT, FUZZ och VOLUME.

Även om det inte är 100% säkert så är det troligen vid denna tidpunkt, -69, -70, som pedalerna för första gången även går att få i blå hammarlack.

Någon gång i början av -70-talet ändrades texten i "munnen" en tredje gång. Nu stod det DALLAS MUSIC INDUSTRIES LTD. och vissa hävdar att produktionen flyttades till USA i samma veva. De Fuzz Face från den här eran som jag sett eller testat har dock haft engelska komponenter i sig och somliga har till och med haft en etikett med texten "Made in England" på bottenplattan – så vad ska man tro? Hur som helst så är texten i pedalens "mun" en hyfsat bra dateringshjälp.

Bottenplattan var blank under de första produktionsåren och batterihållaren satt nitad direkt på densamma. Senare blev bottenplattan matt och batterihållaren placerades på pedalens insida. Den matta bottenplattan i kombination med en ofta ganska skadad logo gör att en del tror att Dallas – Arbiter och Dallas Music Industries Ltd. modellerna är de äldsta versionerna men så är alltså inte fallet.

DYNAMIK I KUBIK

Det är omöjligt att skriva om Fuzz Face utan att beröra ämnet transistorer. Har du hört NKT 275 eller AC 128 nämnas förr? Detta är nämligen den ursprungliga typen av PNP germaniumtransistorer som var vanligast förekommande i den första serien Fuzz Face. NKT 275:an gjordes av New Market Electronics i England och dessa grå "burkar" anses som den optimala transistorn vad ton beträffar. Enligt uppgift är detta vad Jimi Hendrix hade i sina tidiga pedalerna. Tyvärr är det nu länge sen originalproduktionen upphörde men AC 128 går fortfarande att få tag på med lite tur. Det

fanns även en tredje variant av germaniumtransistor som hette SF 363 E. Den var dock mycket ovanligare men hade precis som de andra varianterna mycket bra ljudegenskaper.

Det roliga med den här typen av transistorer är den dynamik och karaktär av rörljud som de ger, om de matchats ihop på ett korrekt sätt. Matchning av transistorer och biasjustering var dock något som aldrig gjordes rutinmässigt med resultatet att Fuzz Face varierade mycket i ljud inom en och samma modell – det gällde att prova sig fram till det bästa exemplet!

Använder du en Fuzz Face och skruvar ner volymen på till exempel en Strata från 10 till 8 så har du plötsligt ett väldigt rent och dynamiskt

Detta blev starten för en tonmässigt helt ny epok i Fuzz Face historia.

MER GAIN OCH P 3!

Först ut bland NPN kiseltransistorerna var BC 108 C följt av BC 183 L något senare. Ytterligare längre fram användes även BC 109, BC 109 C och BC 209 C blev den sista varianten innan produktionen av Fuzz Face lades ner 1974/75.

Till en början var kiseltransistorerna silverfärgade och betydligt mindre än sina germaniumföregångare. De flesta kiselvarianter tillverkades dock rätt snart i svart plast och fick det utseende de har än idag.

Kiseltransistorer ger ett ljud som, i förhållande till germanium, har massor av gain. Diskantåtergivningen ökar samtidigt som bas- och lägre mellanregisterfrekvenser kapas.

Det sistnämnda gör att pedalerna fungerar bra i de flesta mikslägen till skillnad från germaniummodellerna som fungerar bäst med stallmik.

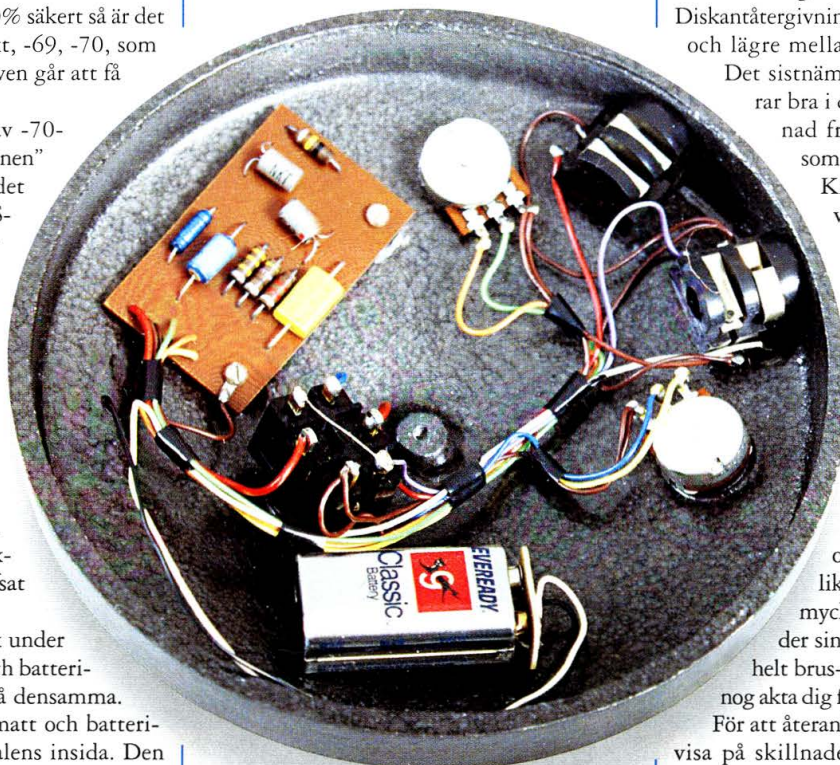
Kisel ger dock aldrig samma varma ton som sina föregångare men i gengäld behåller de sitt ursprungsljud ljud år efter år på ett helt annat sätt än germanium. Det kan faktiskt vara ganska svårt att idag hitta ett originalexemplar från Arbiter-perioden som låter riktigt kurant – men det går. Kiselmodellernas största nackdel är att de bruser och lätt tar in radiosignaler och liknande, speciellt om man har mycket fuzz påskruvat och använder single coil-mikar. Vill du ha en helt brus- och störningsfri rigg bör du nog akta dig för denna variant av Fuzz Face.

För att återanknyta till Jimi Hendrix och visa på skillnaderna i ljud mellan germanium/kisel: Lyssna på någon liveinspelning med honom från -67 och jämför ljudet med Band Of Gypsys från 1970. På den sistnämnda använder han Fuzz Face med kiseltransistorer.

Det är som sagt var inte lätt att hitta dessa klenoder idag. I den mån de förekommer på marknaden så ligger priset mellan 1 000-4 000 kr, beroende på årsmodell, originalitet och givetvis skick. Åtråvärdast är tveklöst den första serien med NKT 275 men även kiseltransistormodellerna är eftersökta, särskilt BC 183 L och BC 108C. På gitarmässor i Sverige har jag bara sett två stycken Fuzz Face till salu än så länge, dessa båda hade kiseltransistorer och såldes rätt så omgående.

ÅTERUTGÅVOR

Bland de återutgåvor som kommit under de senaste 25 åren är en del mycket bra och andra rent usla. De rent usla är i majoritet och det

ljud och med bibehållen diskant. På det området skiljer den sig alltså från många andra liknande pedalerna. Stevie Ray Vaughan sade i en intervju 1990: "Att kompa med Fuzz Face påslagen och gitarrens volymen nedskruvad ger ett renare ljud än om Fuzz Face är avslagen och gitarrens volym är uppskruvad". Prova själv!

Tyvärr finns det många nackdelar med germaniumtransistorer. De två största är deras temperaturkänslighet och förhållandevis korta livslängd. Om pedalerna blir för kall eller varm kan ljudet försämrats och i värsta fall kan transistorerna skadas!

En del guldörade gitarrister kan faktiskt höra skillnader i ljud mellan spelningar utomhus i starkt solsken och spelningar inomhus. I ett försök att förbättra pedalerna övergick man därför, runt 1969, till de stabilare, och på den tiden modernare, NPN kiseltransistorerna.

► Fuzz Face

är mycket lätt hänt att köpa fel sort. Från fabrikanthåll har det utlovats exakta återutgivningarna många gånger nu men sanningen är den att ingen helt exakt kopia ännu dykt upp. En del kommer dock fantastiskt nära, särskilt vad ljudet beträffar, och i stället för att smutska de återutgåvor som inte håller måttet skall jag försöka lyfta fram de som enligt min uppfattning kommer nära eller rent utav når ändå fram:

CREST AUDIO VERSION 1

Först ut under andra halvan av -70-talet var Crest Audio i New Jersey, USA. Deras modell var fysiskt något högre än originalen och använde mest kiseltransistorer av typen BC 109 C. De lackades ganska tunt med en färg som skulle efterlikna den ljusgrå original hammarlacken men skiljer sig markant från denna. I pedalens "mun" stod det antingen DALLAS – MUSIC eller DALLAS – ARBITER. Ljudet är dock hyfsat likt ett tidigt 70-talsoriginal men med ett mellanregister som låter både hårdare och kantigare än den äkta varan.

CREST AUDIO VERSION 2:

I slutet på 80-talet gjorde Dave Fox på Crest Audio ett nytt försök. Denna gången med hjälp av helsidesannonser i bland annat Guitar Player Magazine. Produktionsserien lackades i en helt vanlig röd eller grå färg, ingen hammarlack denna gång alltså och texten DALLAS – ARBITER ENGLAND i pedalens "mun" är på denna modell tryckt på en vanlig klisterdekal av plast, precis som på dagens Dunlop-återutgåvor. Återigen användes BC 109 C och ljudresultatet blev som vid senaste försöket.

JIM DUNLOP

Dunlop övertog produktionen 1993 och började rätt omgående att använda sig av PNP germaniumtransistorer då deras första kiseltransistor modeller låg förskräckligt. De har sedan dess använt sig av olika germaniumtransistorer som de låtit trycka upp med beteckningen NKT 275.

Det finns anledning att ifrågasätta det moraliskt riktiga i detta men sedan ett par år tillbaka låter faktiskt Dunlops Fuzz Face mycket snarlik sin anfader även om gainen är för låg och dynamiken begränsad i förhållande till ett bra original exemplar.

FULLTONE

Den som skiljer sig mest från originalet vad utseendet beträffar är Fulltones '69-pedal (se recension i Fuzz 5/98).

Vad tonen beträffar finns dock inget övrigt att önska! PR-snacket om att den skulle låta exakt som en gammal Fuzz Face stämmer faktiskt och själv skulle jag aldrig klara

original Fuzz Face. Hans Axis Fuzz och Classic Fuzz är kopior av de Fuzz Face-pedaler han modifierade åt Jimi och inget annat. Därför är de och en mängd andra bra fuzzpedaler inte med i den här jämförelsen.

TONRECEPT

Som jag nämnde ovan går det att få fram en rad klassiska ljud med hjälp av Fuzz Face. Pedalen är mycket känslig för spelteknik och den utrustning man kombinerar den med. Har du möjlighet så experimentera gärna med många olika gitarrer och förstärkare.

Om du vill ansluta Fuzz Face till en signalkedja som innehåller effekter typ chorus, delay, wah-wah, etc, får du räkna med att lägga ned tid på att hitta den plats i signalkedjan där Fuzz Face låter bäst. Skillnaden kan vara kolossal!

Tycker du att en wah-wah låter bäst före en dist/overdrive? De flesta gitarrister gör det. Tyvärr så förändras wah wah-ljudet i din pedal om den ligger före en germaniumutrustad Fuzz Face. Man får ett ihåligt, skrikande ljud utan svep. Detta beror på skillnader i impedans mellan de båda pedalerna och är helt naturligt. Du kan göra som Jimi Hendrix och använda missljudet till musikalisk fördel eller låta en elektronikkunnig person modifiera kretsen så att saker och ting blir mer "normala", det är inte speciellt svårt.

Fuzz Face låter enligt min uppfattning tveklöst bäst ihop med en rörförstärkare. Allra helst en gammal Marshall 50 eller 100 W från 60-talet, som skall var rejält överstyrd. Då kommer man ifrån fuzzkaraktären och får i stället ett fetare, krämigare och mer överdriveliknande ljud som man sedan kan påverka med gitarrens volymkontroll.

Skrivar man ner förstärkarens volym så kommer fuzzkaraktären tillbaka. Till exempel en Fender Twin Reverb på volym 3 i kombination med Fuzz Face är rena rama taggtråden – psykedeliskt så det förslår.

Stay Experienced... ■

Stort tack till: Håkan Persson, Karlskrona och Göran Skalin, Stockholm.

en blindtest mellan den och min favorit-Arbitr från december -66. Även deras '70-pedal är en lysande kopia av Fuzz Face från kiseltransistorepoken.

Michael Fuller på Fulltone har helt enkelt låtit tillverka ett parti germaniumtransistorer som är identiska med NKT 275 och detta i kombination med kolkompositions-motstånd, rätt kondensatorer och minutiös biasjustering ger ett fantastiskt resultat. Pedalen är förvisso dyrast av ovan beskrivna återutgåvor men vill du nå ändå fram så är detta enligt min uppfattning rätt väg. Fler och fler gitarrister har upptäckt Fullers pedaler och enligt uppgift så lär Eric Johnson använda hans '69 pedal idag.

Nu frågar sig kanske vän av ordning: Men Roger Mayer då? Hendrix egen pedalmeckare! Är inte hans pedaler bra? Svaret är: Javisst, men Mayer har aldrig byggt exakta kopior av